

Verksamhetsberättelse 2023

Styrelsearbete

Styrelsen 2023 har sedan årsmötet bestått av Maria Wolodarski ordförande, Ingrid Mobacke vice ordförande, Anne von Heideman sekreterare, Julia Cromvik bitr sekreterare, Carl-Gustaf Elinder kassör och medlemsansvarig samt Charlotte Höög, Paul Holmer, Ida Persson, Johan Bergengren, Agnes Lundborg Agner ledamöter. Adjungerade till styrelsen har varit Sven Blomqvist, Margareta Falk Hogstedt, Per Broman, Gösta Alfvén, Bertil Hagström, Staffan Mårild, Sven Langworth, Ulrika Nyhammar/Stina Åkefeldt, Sigrid Hammarqvist, Linda Morén, Hanna Jerndal, Annika Cronsioe, Sandra Isaksson/Sofia Lindstrand, Elisabeth Wijnbladh, Josefin Granberg,

Revisorer har varit Göran Reitberger och Jens-Christian Martineus med Björn Fagerberg som suppleant. *Valberedningen* har bestått av Gustav Ullenhag (sammankallande) och Maria Petri samt Sven Blomqvist.

Styrelsemöte har skett första onsdagen i varje månad, utom juli, via Zoom. Det sista mötet på vårterminen i juni hölls i Läkarförbundets lokaler på Villagatan. Man kunde även medverka via Zoom och mötet hade fokus på lokalföreningarnas aktiviteter under vårterminen och efterföljdes av enkel middag i ”matlådor” för på plats närvarande.

Årsmötet hölls fysiskt och digitalt via Zoom i Läkarförbundets konferenslokaler på Villagatan i Stockholm. Utöver årsmötet hölls föreläsning av inbjudna dietister med vilka kostgruppen etablerat samarbete. Efter årsmötet serverades kaffe med dopp i förbundets lokaler några trappor upp i huset.

Årsmötesförhandlingarna leddes av tidigare ordförande Sven Blomqvist. Maria Wolodarski kvarstod som ordförande och Ingrid Mobacke blev vice. Ida Persson, Julia Cromvik, Johan Bergengren (student) och Agnes Lundborg Agner fortsatte i styrelsen och Peter Nygren avgick. Nyinvalda blev Charlotte Höög och Paul Holmer.

Medlemmar

I medlemsregistret fanns vid årsskiftet 321 medlemmar varav fem studenter och två hedersmedlemmar. 244 hade betalat in medlemsavgiften för 2023. Medlemsavgiften har varit 200 kr för läkare och associerade och 100 kr för studenter.

Kommunikation

Tre nyhetsbrev har skickats ut elektroniskt med hjälp av programmet Getanewsletter. Det öppnas av cirka 75% av medlemmarna. Det fåtal som saknar e-postadress får nyhetsbrev per post. Föreningens hemsida www.lakareformiljon.se hålls uppdaterad av Charlotte Höög som initierat ett arbete att göra om, förnya och förbättra hemsidan tillsammans med ett nytt företag. LfM finns också på Facebook som uppdateras av Anne. Dessutom är #doctorsforutures facebookside knuten till LfM. Sigrid Hammarqvist är administratör.

Samarbete med Sveriges Läkarförbund/Sjukhusläkarna

Arbetsgruppen för Klimat och hälsa finns inom Sjukhusläkarna och leds av Sofia Hammarstrand. Från LfM ingår Björn Fagerberg och Maria Wolodarski. Arbetet med att revidera Läkarförbundets policy för Klimat och hälsa pågår.

På initiativ av Björn Fagerberg utformades en debattartikel om Läkarförbundets ambivalenta inställning till klimatkrisen och dess hälsoeffekter, vilken publicerades i Läkartidningen. <https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2024/01/klimatarbetet-maste-aven-drivas-pa-hemmaplan-slf/>

Därefter kom förbundet med en replik på artikeln <https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2024/01/slf-gor-mest-nytta-i-det-internationella-klimatsamarbetet/> som slutligen besvarades av LfM, <https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2024/01/slf-har-en-roll-i-sjukvardens-andamalsenliga-utveckling/>

Samarbete med Svenska Läkaresällskapet (SLS)

Sedan 2019 har SLS en arbetsgrupp för klimat, hälsa och hållbar sjukvård. Gruppen leds av vår ordförande Maria. Från LfM ingår även Ida Persson Cofina, Sigrid Hammarqvist, och Hanna Jerndal och tidigare styrelsemedlemmen Björn Fagerberg. 2023 fick arbetsgruppen förlängt uppdrag av SLS nämnd fram till och med 2024-12-31 med att fortsatt verka för ökad kunskap och medvetenhet om klimat, hälsa och hållbar sjukvård, samarbeta tvärprofessionellt för att bidra till en samhällsomställning för att minska utsläppen, mildra effekterna av klimatförändringar och andra omfattande planetära belastningar, verka för att SLS som aktör för läkarprofessionen och som samhällspåverkare agerar förebild i en omställning.

Under året har en representant från gruppen, ordf. Maria Wolodarski deltagit i de tvärprofessionella mötena/konferenserna "Vårdarenan" och "Framtidens- hälso och sjukvård" och tillsammans med andra vårdprofessioner lett workshop med teman om vikten av vårdens ansvar att agera för en omställning.

Dessa samarbeten har också lett till att en debattartikel utformades, "Vården behöver göra mer för miljön", vilken publicerades i Dagens Medicin, <https://www.dagensmedicin.se/opinion/debatt/varden-behoover-gora-mer-for-miljon/>.

SLS hållbarhetspris för 2023 tilldelades Charlotte Höög för sitt arbete med *Grön endoskopi* på Karolinska Universitetssjukhuset. Charlotte är ledamot i styrelsen och ansvarig för hemsidan.

Via denna grupp har också samarbete etablerats med gruppen för Kloka Kliniska Val i SLS där ordförande Maria Wolodarski ingår. Denna grupp har fått uppdrag till slutet av 2024 och engageras mot medicinsk överaktivitet i vården, vilket ofta blir co-benefit med minskade utsläpp.

Samarbete Ingenjörer för Miljön (IfM)

LfM får inbjudan till de möten/föreläsningar som IfM ordnar i Göteborg och Stockholm.

Gemensam studieresa till Åland ägde rum i juni 2023. Reseberättelse finns att tillgå via hemsidan.

Samarbete med Veterinärer för Klimatet (VfK)

Veterinärer har startat ett nätverk Veterinärer för Klimatet under 2022 och intresset hos veterinärerna ökar för klimatfrågan. De har ett eget diskussionsforum på Facebook. De är också intresserade av vårt informationsmaterial, engångsavfall och projekt för klimatcertifierade mottagningar och vi har förmedlat information om projektet Hållbar Vårdcentral i Värmland, Green Team i Stocholm, Den gröna kvinnokliniken i Danderyd och Grön endoskopi i Stockholm samt miljösamordnare på Sahlgrenska som samarbetar med kirurger och anestesiloger om engångsprodukter, anestesigaser mm.

Klimatriksdagen

LfM är sedan flertalet år tillbaka samarbetspartner till klimatriksdagen. Under det gångna året har det inte varit några större gemensamma aktiviteter. Rapporten "Människan i klimatkrisens tid" som LfM tog fram till Klimatriksdagen tillsammans med en grupp psykologer har delats ut till en del sjukvårdspolitiker i Sverige och till representanter för Ålands sjukvård i samband med studieresan.

Samarbete/engagemang på universitet och högskolor

Flera av styrelsemedlemmarna och adjungerade deltar i undervisning och utformning av densamma vid flera universitet och högskolor runt om i landet.

Ida Persson Cofina är ansvarig för undervisningen om hållbar utveckling på läkarprogrammet i Lund.

Maria Wolodarski är affilierad lärare till IMM, KI för att på flera terminer på läkarprogrammet undervisa om hållbar sjukvård.

Maria Wolodarski undervisar även en gång per termin på läkarprogrammet på Sahlgrenska Akademien om Planetär hälsa.

Läkemedel och Miljö

Medlemmar i området Läkemedel och miljö har varit Bertil Hagström (BH) och Sven Langworth (SL), båda är adjungerade till styrelsen för LfM samt Nils Feltelius vid Läkemedelsverket.

SL deltog i Apotekarsocitetens frukostseminarium om antibiotika-resistens den 29 maj. Malin Grape från Socialdepartementet berättade om bl a EU-initiativet JAMRAI (Joint Action Antimicrobial Resistance and Healthcare Associated Infections). Stor satsning med budget på 50 miljoner EUR omfattande flera nya aktiviteter och samarbete med WHO. Kontakter med Läkemedelsindustriföreningen bekräftade att man driver på sina medlemsföretag att upprätta

hållbarhetsplaner enligt LIFs "Hållbarhetsmanifest" som består av tre pelare: "Etik och transparens", "God hälsa och tillgång till läkemedel" samt "Minskad miljöpåverkan". Samtidigt har EU-kommissionen tagit initiativ till att läkemedelsföretag (främst medelstora och stora) ska bli skyldiga att i sina offentliga årsredovisningar även ska rapportera om sitt hållbarhetsarbete. Allt enligt EU-direktivet CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Långtgående standards för omfattningen och formen för detta är under implementering (ESRS, European Sustainability Reporting Standards).

Det av EU-kommissionens tidigare presenterade förslaget till nytt avloppsdirektiv har under hösten 2023 förhandlats mellan Europaparlamentet, Ministerrådet och kommissionen med ambitionen att kunna besluta ett nytt direktiv. Man föreslår successivt ökande krav på rening av näringsämnen och mikroföroreningar och utvidgning av direktivets tillämpningsområde till även mindre tätorter och utsläpp via dagvatten och bräddningar. I linje med EU:s gröna giv, föreslås nya krav relaterade till att minska utsläppen av växthusgaser, effektivare energianvändning och att bättre nyttja resurserna i avloppsvatten och slam. Förslaget skärper också kraven på övervakning både avseende frekvens och avseende antal parametrar, inklusive så kallade folkhälsoparametrar.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV, har under 2023 tillsammans med Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten detaljplanerat för en försöksverksamhet med en miljöpremie för läkemedel i periodens vara-systemet. Försöksverksamheten startar 2024 och pågår till 2027, därefter ska en utvärdering göras. Målsättningen är att försöksverksamheten ska omfatta NSAID-läkemedel (icke-steroida antiinflammatoriska medel), antibiotika och läkemedel som innehåller könshormoner. TLV föreslår en samhällsbetald miljöpremie med en normalnivå på sju kronor och en lägre nivå på tre kronor per förpackning. Den lägre nivån gäller för tre substanser (acetylsalicylsyra, naproxen och finasterid) som tillsammans utgör cirka 50 procent av försäljningsvolymen för de läkemedel som försöksverksamheten omfattar.

Slamfrågan Tillsammans med Ingenjörer för Miljön ansöktes LfM (BH) 2022 om att Konsumentverket skulle granska Svenskt Vattens missvisande produktinformation. Efter 9 månader efterlystes besked, vilket visade sig vara negativt och utan motivering samt enbart undertecknat av "registrator". Sällsynt dåligt hanterat av en myndighet, varför IfM och LfM dels skrev en artikel i "Aktuell Hållbarhet" samt gjorde därför också en JO-anmälan av Konsumentverket. JO lade ner ärendet.

[https://www.aktuellhallbarhet.se/strategi/lag-och-ratt/konsumentverket-svarade-inte-om-vilseledande-miljomarknadsforing-av-slam-anders-wijkman-snacka-om-kafka/"](https://www.aktuellhallbarhet.se/strategi/lag-och-ratt/konsumentverket-svarade-inte-om-vilseledande-miljomarknadsforing-av-slam-anders-wijkman-snacka-om-kafka/) "registrator".
<https://www.aktuellhallbarhet.se/alla-nyheter/debatt/varfor-nonchalerar-konsumentverket-var-anmalan->

Slam i framtiden Kanske ett obehandlat slam snart upphör att spridas på åkermark. Slam kommer att förbrännas, energin bidrar till fjärrvärme och en återföring sker av fosfor till kretsloppet, genom att utvinnas ur askan. Resten blir som alla askor, dvs deponi. Sådan teknik används redan fläckvis i Sverige

Bertil Hagström slutar nu som kontaktperson för läkemedel i miljön och även som primär kontakt för HealthCareWithoutHarm (HCWH).

Kostgruppen

Under året har Agnes Lundborg Ander, Annie Forslilja och Staffan Mårild ingått i gruppen.

Under året som gått har kostgruppen haft ett nära samarbete med dietisternas riksförbund. Vi har träffats online månadsvis från de båda föreningarna. Fokus ligger på kostens påverkan på hälsan och klimatet/miljön och under detta år ett extra fokus på utbildning av detta ämne till läkare.

Under året släpptes Nya Nordiska Näringsrekommendationerna, vilket gruppen har följt på nära håll.

Gruppen fick besked att de anslag vi sökt från Formas blivit avslagen. Vi har därför fortsatt undersöka möjligheten att söka anslag för att kunna vidareutveckla arbetet med utbildningar för läkare med målet att öka kunskapen om kost hos läkarkåren samt motivera till att prata om det med kollegor och patienter.

Vi har bevakat studier, andra artiklar och det senaste inom forskningen avseende kostens inverkan på klimat och hälsa.

Vid årsmötet 18/3 hölls en föreläsning om kost-hälsa-klimat av Anna Stubbendorff för samtliga i styrelsen. Föreläsningen väckte många tankar och frågor som bemöttes med en efterföljande diskussion tillsammans med samtliga dietister, Naman Limani och Anna Jörni. Hela kostgruppen deltog vid minglet för att fortsätta diskutera ämnet.

Via mailutskick bjöds lokalgrupperna inom Lfm in till diskussion för att utveckla utbildning av kost-hälsa klimat. Detta resulterade slutligen i en online workshop med inbjudan till alla LfMs medlemmar. Kvällen inleddes med en kortare föreläsning om de nya nordiska näringsrekommendationerna med efterföljande diskussion i smågrupper. Därefter skickades det ut ett mail med anteckningar och länkar.

Vi såg att det finns ett stort intresse och ett behov av att utveckla detta vidare för att nå ut till fler. Därefter har vi i gruppen diskuterat vidare hur detta ska utvecklas vidare under kommande år.

Staffan Mårild formulerade ett brev till landsbygdsministern med syfte att belysa dubbelnyttan hälsa-klimat beroende på matval som reviderades och skrevs under av hela gruppen.

Gruppen för hållbart klimat, miljö och ekonomi

Gruppen är nystartad och har under året bestått av Johan Bergengren, Ingrid Mobacke, Julia Cromvik och Sofia Lindstrand som haft flertal Zoom-möten. Genomförda aktiviteter under året:

-nationalekonom Daniel Spiro har bjudits in till styrelsemöte och föreläst om miljöekonomi och sjukvårdens roll i detta

-gruppen har börjat samla in positiva exempel på hur olika regioner arbetat med miljömål, resepolicy, klimatväxlingsavgifter vid resande.

Övrigt

Almedalen

Ordförande Maria Wolodarski medverkade i Almedalen 2023 när Statens medicin-etiska råd (SMER) anordnade etiksamtal om klimatomställningen och konsekvenser i vården.

SMER, statens medicinsk-etiska råd

LfM tilldelades i december Statens medicinsk-etiska råds etikpris 2023 för vårt arbete med att lyfta vårdens ansvar i klimatomställningen och sprida kunskap om kopplingen mellan hälsa och klimat. Priset mottogs av tidigare ordförande Sven Blomqvist. Priset medför att LfM under hösten 2024 får möjligheten att ordna en utbildningseftermiddag.

Lärobok om Klimatmedicin

Arbete pågår kring en lärobok i Klimatmedicin där Andreas Vilhelmsson är huvudförfattare.

Flera styrelsemedlemmar är medförfattare till flera kapitel: Ida Persson Cofina har författat kapitel om hållbar sjukvård och Carl-Gustav Elinder har författat kapitel om njursjukdomar och klimatförändringar.

Boken planeras ges ut under 2024.

Lokalföreningar

LfM Skåne

Under 2023 har Läkare för Miljön Skåne haft följande aktiviteter:

- Poster om läkemedel, miljö och värmeberedskap vid Läkemedelsmässan i Region Skåne i mars 2023. Glädjande har nu det regionala Läkemedelsrådet själva tagit upp bollen och erbjuder föreläsningar om läkemedel och miljö (med råd från bla SLS Hållbarhetsguide)
- Insändare i Läkartidningen [Främja klimätvänliga resor till förbundets fritidsboenden \(lakartidningen.se\)](https://www.lakartidningen.se) (Victoria Larsson och Annalina Tammen)
- Föreläsning x2 ”Mot en hetare värld” för allmänläkare (AKO-dagarna), (Per Geijer och Ida Persson)
- Föreläsning ”Which is the role of the health professional?” , (Annalina Tammen, Nordic Conference on Sustainable Healthcare 2023, Malmö) , [Conference - Nordic Center for Sustainable Healthcare \(nordicshc.org\)](https://www.nordicshc.org)
- Workshop: “Integrating Climate Medicine into the medical education curriculum”, årsmötet för u21-nätverket med tema Climate change and health. Deltog i workshopen gjorde dekaner från medicinska fakulteter inom nätverket. (Ida Persson och Andreas Vilhelmsson). [Lund 2023 — U21 Health Sciences](https://www.u21healthsciences.org)

- Läkarutbildningen i Lund: Obligatoriskt seminarium om Hållbar sjukvård på T6 (Per Geijer, Astrid Mattson och Ida Persson). e-föreläsningar på T5 och Introduktion redan under första veckan av T1 för nya studenter.
- Vidare fortsatt implementering av obligatoriska lärandemoment i hållbar utveckling, klimatmedicin, hållbar sjukvård på läkarutbildningen och medicinska fakulteten, Lunds Universitet.

LfM Östergötland

Under 2023 har Läkare för Miljön Östergötland haft följande aktiviteter:

- Vi har haft regelbundna möten med regionens Hållbarhetsenhet där vi lyft olika miljörelaterade utmaningar inom regionens verksamheter samt lyft förslag till lösningar och även fått komma med input utifrån ett verksamhetsperspektiv på material och satsningar som Hållbarhetsenheten tagit fram.
- Vi har haft regelbunden samverkan med Hållbarhetsenheten, Läkemedelsenheten och Läkemedelskommittén, främst mejlledes, i likhet med ovanstående punkt, i syfte att utbyta information, erfarenheter och perspektiv kopplade till läkemedel, Hälso- och sjukvård och miljö.
- Två av gruppens medlemmar höll tillsammans med Hållbarhetsenheten och Tekniska verken lunchföreläsning om läkemedel och miljö till intresserade medarbetare på regionen, i mars 2023.
- Samma medarbetare har också hållit föreläsning om läkemedel och miljö för anestesiklinikerna på Vrinnevi o och Universitetssjukhuset samt personalen på akutmottagningen på Universitetssjukhuset.
- En av medlemmarna ansvarar varje termin för läkarutbildningens hållbarhetsmoment på Kurs 9, där det ingår föreläsningar om hållbarhet samt att studenterna får föreslå ett förbättringsarbete för en mer hållbar hälso- och sjukvård och ta fram en poster som beskriver det föreslagna förbättringsarbetet. På det avslutande seminariet med posterredovisning deltar ytterligare en medlem från Läkare för Miljön Östergötland, samt alla hållbarhetsenheterna i sydöstra sjukvårdsregionen.
- Samma medlem pratade om välbefinnande vid lanseringen av WEAll Sweden, hösten -23.
- En av medlemmarna har verkat för systematiskt miljö- och klimatarbete med införande av miljöombud på Klinisk mikrobiologi.
- Samma medlem har, tillsammans med Hållbarhetsenheten och mikrobiologens nya miljöombud, hållit inspirationsföreläsning om miljö- och klimatarbete inom laborieverksamhet på Patologen, vilket bidrog till att miljöombud infördes även där.
- Hösten 2023 hade vi två stycken bokcirkelträffar utifrån boken "Klimatpsykologi" av Hylander, Andersson och Nylén, där vi bjöd in brett, miljöintresserade i Region Östergötland.
- 231121 skrev vi en debattartikel om att Hälso-och sjukvården behöver ta taten i klimatomställningen: <https://nt.se/debatt/artikel/halso-och-sjukvarden-behoover-ta-taten-i-klimatomstallningen/r37dw5el>

LfM Kronoberg

Läkare för miljön Kronoberg har haft sammanlagt 6 möten under 2023. Samtliga möten har hållits digitalt. Un

der våra möten har vi bl.a. diskuterat uppstart av gruppen Läkemedel och miljö, ämnet etik och miljö tillsammans med samordnare av etiknätverket i regionen, regionens hållbarhetsprogram, genomförandeplan för hållbarhetsprogrammet samt området förbrukningsprodukter.

Vi upplever att året 2023 har varit ett bra år för vår förening. En liten grupp av engagerade medlemmar har utkristalliserat sig vilket lett till att vi har flera projekt på gång.

Föreningen har ca 5 aktiva medlemmar och ytterligare ca 15 passiva på maillistan.

I primärvården har medlemmar från Lfm tillsammans med miljöenheten samt verksamhetsområdeschef för Primärvård, psykiatri och rehab startat en arbetsgrupp kring klimat och hållbar sjukvård.

Vi har försökt marknadsföra oss genom att sätta upp affischer om föreningen. Några av oss har också föreläst om hållbar sjukvård för AT-läkare.

Arbetsgruppen ”Läkemedel och miljö”, som ligger under Läkemedelsrådet, som i sin tur ligger under Läkemedelskommittén, har återstartats av representant från miljöenheten och i vår förening. Syftet med gruppen, som redan finns i flera andra regioner, är att bistå medicinska grupper vid upprättande av terapirekommendationer för läkemedel, stå för en omvärldsbevakning för att föra in miljöperspektivet i arbetet i läkemedelskommittén samt utgöra en länk mellan de medicinska grupperna och sjukvårdsregionala och nationella nätverk inom ämnesområdet.

Vi har till miljöenheten givit klinisk input på utkastet för den nya genomförandeplanen (som utformas med syfte att kunna uppfylla de mål som satts upp i regionens hållbarhetsprogram).

Vi har deltagit i Regionens arbete med utveckling av arbetet med levnadsvanor för att stärka och förenkla detta.

Vi har börjat sätta oss in i området Kloka kliniska val/Choosing wisely för att på sikt kunna påverka Regionens chefer och medarbetare i en mer hållbar riktning även på detta sätt.

Ett arbete kring förbrukningsprodukter har påbörjats tillsammans med miljöenheten. Som en del i det har föreläsning om hållbar sjukvård och förbrukningsprodukter hållits för kirurgklinikens läkare.

LfM Gävleborg

Frida Ridderstedt har föreläst om planetär hälsa och koppling till livsstil, hälsa och miljö på kursen sjukdomsförebyggande arbete för ST-läkare. Ingrid Mobacke och Frida Ridderstedt har haft ett par möten med miljöavdelningen för att uppdatera oss om vad som händer i regionen och diskutera möjliga vägar framåt. Fler möten är inplanerade.

LfM Uppsala

LfM Uppsala har under året 2023 haft ett antal möten.

Vi är för närvarande sex stycken som deltar i våra möten via Teams och det har oftast varit 3-4 som deltagit. Vi har mest varit intresserade av att påverka patientmåltiderna på Akademiska sjukhuset och hur man kan minska på matsvinn, miljöpåverkan och klimatutsläpp. Detta har lett till kontakter via mail samt en skrivelse som vi fick lite feedback på men det hände inte så mycket konkret. Vi har även diskuterat personalmaten och måltider som serveras vid möten och konferenser.

Under hösten -23 fick vi kontakt med en ny miljösamordnare som skall utreda hur man kunde minska på matsvinnet på Akademiska sjukhuset. Vid ett Teams möte med henne har vi gett tips om Västra Götalandsregionen där man kommit ganska långt med ett kostprojekt där man utbildat måltidspersonal, minskat på matsvinnet, återanvänt råvaror, beräknat måltidernas utsläpp i koldioxidekvivalenter och minskat på köttkonsumtionen. Vi planerar fortsatt kontakt för att se om några av dessa exempel kan tillämpas även i Uppsala.

Annat som vi är intresserade av är undervisningen av kost och hälsa på läkarprogrammet. Vissa kontakter har tagits, bl a med dietister, men vi har ännu inte kommit så långt med denna fråga.

Övriga lokalföreningar har varit vilande under 2023.

Underskrift

Maria Wolodarski, ordförande

Ingrid Mobacke, vice ordförande